

Václav Mentlík
Pavel Trnka,
Magdaléna Trnková
Lumír Šašek

Spolehlivostní aspekty elektrotechnologie

Praha 2011

Knihla navazuje na dříve vydané „Dielektrické prvky a systémy“ ISBN 80-7300-189-6, Praha: BEN – technická literatura, 2006, a “Diagnostika elektrických zařízení“ ISBN 978-80-7300-232-9, BEN-technická literatura Praha 2008. První z nich je věnována fyzice a aplikačním aspektům dielektrik - nejcitlivějšího prvku sériového spolehlivostního řetězce elektrických zařízení, druhá pak diagnostickým metodám používaným při off i on-line diagnostice silnoproudých elektrických zařízení. Získané poznatky z obou směrů pak slouží jako vstupní informace potřebné ke spolehlivostním úvahám výrobních procesů, pravděpodobnosti výskytu poruchy určitého zařízení či výpočtům poruchovosti, času odstávek výrobních podniků nebo např. dodávek elektrické energie. Pro správné pochopení interaktivních dějů, které hrají v provozním životě zařízení rozhodující roli, je třeba vycházet jak z matematických vztahů pravděpodobnostního počtu, tak také z fyzikálních zákonitostí a hlavně ze zkušeností z praxe. Všechny tyto informace ve svém důsledku umožňují vznik zařízení, které jak z funkčního, tak i z ekonomického hlediska vytváří optimalizovaný celek. Lze pak konstatovat, že spolehlivostní úvahy, statistika a pravděpodobnost jsou prostředky napomáhající k optimalizaci zařízení i šetření životního prostředí.

Knihla vznikla jako přímý důsledek řešení výzkumného záměru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České Republiky, MSM 4977751310 – Diagnostika interaktivních dějů v elektrotechnice.

Recenzenti:

Prof. Ing. Ján Michalík, PhD., EVPÚ a.s. Nová Dubnica
Doc. Ing. Pavel Mach, CSc., FEL ČVUT v Praze

Václav Mentlík, Pavel Trnka, Magdaléna Trnková, Lumír Šašek

Bez předchozího písemného svolení nakladatelství nesmí být kterákoliv část kopírována nebo rozmnožována jakoukoliv formou (tisk, fotokopie, mikrofilm nebo jiný postup), zadána do informačního systému nebo přenášena v jiné formě či jinými prostředky.

Autoři a nakladatelství nepřijímají záruku za správnost tištěných materiálů. Předkládané informace jsou zveřejněny bez ohledu na případné patenty třetích osob. Nároky na odškodnění na základě změn chyb nebo vynechání jsou zásadně vyloučeny.

Všechny registrované nebo jiné obchodní známky použité v této knize jsou majetkem jejich vlastníků. Uvedením nejsou zpochybněna z toho vyplývající vlastnická práva.

Veškerá práva vyhrazena

© Prof. Ing. Václav Mentlík, CSc., Doc. Ing. Pavel Trnka, Ph.D., Ing. Magdaléna Trnková, Ph.D.,

Ing. Lumír Šašek, CSc., Plzeň 2011

© Nakladatelství BEN – technická literatura, Věšínova 5, Praha 10

Václav Mentlík, Pavel Trnka, Magdaléna Trnková, Lumír Šašek: Spolehlivostní aspekty elektrotechnologie

BEN – technická literatura, Praha 2011

1. vydání

ISBN 978 – 80 – 7300 – 412 - 5

Úvod	9
1 Filozofie využití statistiky a spolehlivostních úvah v elektrotechnice	11
1.1 Historický vývoj	12
1.2 Moderní statistika	12
1.3 Ekonomické předpoklady výroby a provozu elektrických zařízení ..	13
2 Teorie spolehlivostních úvah	15
2.1 Základní pojmy a definice	16
2.2 Základní aspekty matematické statistiky	19
2.3 Spolehlivostní ukazatelé	26
3 Spolehlivost zařízení a metodiky jejího odhadu ...	29
3.1 Modelování časové spolehlivosti	31
3.2 Proud poruch v průběhu času t	34
3.3 Udržovatelnost a pohotovost v provozu	36
4 Spolehlivostní dimenzionální výpočty v elektrotechnice	41
4.1 Základní aspekty výpočtů	42
4.2 Vlastní spolehlivost zařízení při elektrickém namáhání	46
4.3 Vlastní spolehlivost zařízení při mechanickém namáhání	47
4.4. Vlastní spolehlivost zařízení při tepelném namáhání	49
4.5 Výsledná vlastní spolehlivost elektrického zařízení	50
5 Aspekty zjišťování spolehlivosti elektrických zařízení.....	53
5.1 Problematika točivých strojů.....	55
5.2 Problematika transformátorů	64
6 Certifikace ISO v elektrotechnických podnicích... 	71
6.1 Historie vzniku ISO	72
6.2 Podstata a význam norem řady ISO	74
6.3 Význam norem řady ISO 14000	75
6.4 Požadavky normy ČSN EN ISO 9001	75
Systém managementu kvality	77
Odpovědnost managementu	77
Management zdrojů.....	78
Realizace produktu	78
Měření, analýza a zlepšování	78
6.5 Interní audity	79
6.6 Norma ČSN EN ISO 14001	84

	Plánování (Plan)	84
	Zavedení a provoz (Do)	85
	Kontrola (Check)	85
	Přezkoumání vedením (Act)	85
6.7	Norma ČSN OHSAS 18001:2007	87

7 POSTUP CERTIFIKACE 91

7.1	Audit prvního stupně - předaudit	92
7.2	Audit druhého stupně - certifikační audit	93
7.3	Audity dozorové a recertifikační	94
7.4	Tvorba příručky jakosti a dokumentace	95
	Příručka jakosti	95

8 Statistická rozdělení a Základní vztahy 97

8.1	Statistická rozdělení.....	98
	Normální rozdělení.....	99
	Exponenciální rozdělení	100
	Laplaceovo rozdělení.....	101
	Gama rozdělení	101
	Weilbullovo rozdělení.....	102
	χ^2 rozdělení.....	102
	Studentovo rozdělení.....	102
	F-rozdělení	103
	Rayleighovo rozdělení	103
	Maxwellovo rozdělení.....	104
	Vícerozměrné normální rozdělení	104
	Binomické - Bernoulliho rozdělení	104
	Poissonovo rozdělení.....	105
	Charlierovo rozdělení	105
8.2	Základní vztahy mezi spolehlivostními ukazateli	106
	Literatura.....	107
	Příloha.....	109
	Rejstřík.....	110

Úvod

Tato kniha navazuje na dvě předchozí, které vznikly v našem autorském kolektivu „Dielektrické prvky a systémy“ [1] a “Diagnostika elektrických zařízení“ [2]. První z nich je věnována fyzikálnímu pohledu na chování dielektrik (princiálně nejdůležitějších prvků elektrických zařízení) v interakci s vlivy, které formují rozhodujícím způsobem jejich vlastnosti a chování během jejich funkčního života. Druhá je v návaznosti na předchozí věnována aspektům a nástrojům zjišťování vlastností a chování prvků a systémů elektrických zařízení při jejich vzniku (výrobě) i exploataci v provozním životě. Všechny takto získané poznatky mohou pak posloužit jako vstupní informace nutné ke statistickému a tím spolehlivostnímu popisu např. výrobních procesů, pravděpodobnosti poruch určitého zařízení či výpočtům poruchovosti, času odstávek výrobních podniků nebo např. dodávek elektrické energie. Pro správné pochopení interaktivních dějů, s kterými se v každodenním životě setkáváme, je třeba vycházet jak z matematických vztahů pravděpodobnostního počtu, tak také z fyzikálních zákonitostí a hlavně ze zkušeností z praxe. Všechny tyto informace ve svém důsledku umožňují vznik zařízení, které jak z funkčního, tak i z ekonomického hlediska vytváří optimalizovaný proces se zajištěním rozumného využívání zdrojů. Můžeme tak konstatovat, že statistiku, pravděpodobnost a spolehlivostní úvahy lze využít i jako prostředek, který pomůže k menšímu zatěžování životního prostředí a přírody.

I tato kniha, stejně jako předchozí, vznikla jako přímý důsledek řešení výzkumného záměru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, MSM 4977751310 – Diagnostika interaktivních dějů v elektrotechnice.